

ÖZEL BÖLÜM :

TÜRKİYE'DE FELSEFE EĞİTİMİ SORUNLARI (I)

Türkiye Felsefe Kurumunun Ankara'da, 1975'de düzenlediği seminer "Türkiye'de Felsefe Eğitimi Üzerine"ydi. Seminere katılan öğretim üyeleri ile diğer konuşmacılar sundukları bildirilerde, yapılan tartışmalarda, hem öğretimin her aşamasında, hem de öğretim dışında o güne dek uygulanan, uygulanmak istenen, uygulanamayan felsefe eğitimi ile felsefe yayınları üzerinde değerli saptamalar yapmışlar, eleştiriler, yeni öneriler, düşünceler sunmuşlardı. (İ.H. Demirdöven yayınladığımız çalışmada semineri genel olarak tanıtmaktadır. Özel bölümümüzün ilk sayfalarını seminerde sunulan bazı konuşmalardan yaptığımız alıntılara ayırdık. Yaklaşık on yıl önce söylenenlerle, şimdi söylenenler arasındaki ayrımların, felsefe eğitimi alanında yapılanları ya da yapılmayanları ortaya koymasında yararlı olacağına inanıyoruz.)

Geçen on yıl içinde çeşitli yayımlar aracılığı ile bu konu üzerinde, ara sıra da olsa, bazı çalışmalar yayımlandı. İktidar olan her siyasi kuruluş "eğitim" alanında, kendi görüşleri doğrultusunda "yeni düzenlemeler" yaptılar. Ancak, gerek öğretimin her aşamasında uygulanmak istenen "yeni yöntemler", gerekse yeni felsefe, eğitim yayınları sorunu —genel olarak "eğitim" sorununu— çözümleyebilmiş görünmemektedir. Üstelik, değişen Türkiye koşullarında gereğince çözümlenemeyen, çözümlenmek istenen eğitim sorunlarına yeni sorunlar da eklendi. Sorunların çözümlenmesi için geçmişte kazanılan **tecrübelerin**, yayımlanan, yayınlanacak olan tüm yazıların yararlı **olabileceğini** umuyoruz.

Morköpük gelecek sayısında da felsefe eğitimi konusunda yapılacak yeni çalışmalara yer verecektir. Özel bölümün hazırlanmasında yardımcı olanlara/olacaklara teşekkür ederiz.

FELSEFE KURUMU SEMİNERLERİ'NDEN

İoanna KUÇURADI

"... "kişi eğitimi" diyebileceğimiz eğitim— kişiye, "istenilen davranışları kazandırmada" değil; kişiyi insanca yaşamaya hazırlama olur.

...genç insanları, diğer insanlara ve olan bitene önyargısız —şu veya bu grubun değer yargılarını kenarak iterek— bakma çabası içinde olmaya alıştırmak; gençlerde bağımsız düşünmeye ve doğru değerlendirmeye zemin hazırlamak; gençleri kendi özel imkânları hakkında bilinçlendirme, sonra da bu imkânları geliştirme fırsatını sağlamak, böylece de onları dengeli, kendileriyle barışık bir yaşama hazırlamaya çalışmak gibi bir çaba anlaşılabilir eğitimden.

Bunlara, kişinin yaşarken insanlarla ilişkilerinde —değerlendirmelerinde ve eylemlerinde— değerlerle ilgi kurmayı (:her durumda insan için değerli olanı aramayı) eklersek, felsefe eğitimiyle sağlanabilecekleri tüketmemekle birlikte, önemli bir kısmını dile getirmiş oluruz.

(...)

Böylece benim felsefe eğitimiyle anlatmak istediğim, insan ve değerleriyle ilgili felsefi bilgiden yararlanarak, yaşanan durumlarda değerlerle ilgi kurmaya —yaşarken değerleri hesaba katmaya— hazırlayan eğitimidir." (Sa: 56)

Füsun ALTIÖK (AKATLI)

"...lise düzeyindeki felsefe öğretimi için düşünülen amaç şu üç noktada toplanabilir:

a) Öğrencinin kendini ve imkânlarını yoklayıp tanıyabilmesi için ipuçları vermek, karşılaştığı durum ve olayları bağımsızca değerlendirebilmesi için yol göstermek, kişiliğinin şekil kazanmasına yardımcı olmak.

b) Öğrencinin yaşarken ve düşünürken farkına varamadığı bir takım problemleri bilinçlendirmesine yardım etmek, açık-seçik ve bağlantılar kurarak düşünmeye alıştırmak, öğrenciye ilerisi için araştırma ve yaratma uyarıları vermek.

c) Felsefenin kendine özgü bazı problemlerini, belli başlı filozofların felsefi düşünce tarihine katkılarını, öğrencinin kendi düşünce dünyasının şekillenmesinde bir antrenman teşkil edecek şekilde tanıtmak." (Sa: 68)

Ferhan OĞUZKAN

"...çok talihsiz bir ders grubudur felsefe dersleri. Elimde bir döküman var; 1934-35 yılında çok geniş anlamda —içine Sosyolojiyi de, Psikolojiyi de almak şartıyla— Felsefe derslerinin güzel bir amacı tespit edilmiş. Sonradan bu amaçtan yavaş yavaş uzaklaşmış, daima müfredat programı neşredilmiş, fakat amaçlar üzerinde bir gelişme, hatta eskisinin geliştirilmesi şeklinde bir çalışma yapılmamış." (Sa: 78)

Adnan ONART

"...felsefe öğretiminin, eğitiminin amacı, felsefe yapmasını öğrenciye öğretmek, öğrencide felsefi düşünme yatkınlığını uyandırmaktır. Ancak burada şöyle bir soru akla geliyor: bunu öğretmek, bu yatkınlığı uyandırmakla ulaşılmak istenen ne? Felsefe öğretiminin daha temel bir amacı var mı? (...) Felsefe okutmanın amacı öğrencide bir eleştiri yetisi oluşturmak olmalı. Bu yeti de öğrencinin bağımsız düşünebilmesi, kendi karşısına çıkan düşünceleri sırf yazılı sözler diye kabul etmeyip, onları kendi ölçülerinin eleğinden geçirdikten sonra kabul edip reddetmesi, kısaca kendi kafasıyla düşünmesi olarak tanımlanabilir. Bu eleştirel tutum, düşünce ya da bilgi alanında olduğu gibi, değerler, yaşama alanında da aynı ölçüde söz konusu. Bunun için denilebilir ki, felsefe eğitimi herşeyden önce konformist olmayan insanlar yetiştirmeye yönelmeli, özerk kişiler oluşturmalı, çevresinin değerlerini olduğu gibi benimsemeyen, onları eleştiren ve gereğinde kendisi değerler ortaya koyabilen yaratıcı kişiler oluşturmalı. Bu bakımdan antiototiter bir eğitimidir felsefe eğitimi. O kadar ki, felsefeci ahlâk eğitimi yapacaksa, bu daha çok ahlâksızlık yönünde bir eğitim olacak; çevresinin ahlâkını olduğu gibi benimsemeyen, bu ahlâkı eleştiren, gereğinde bu ahlâkın karşısına kendi ahlâk anlayışını koymaktan çekinmeyen insanlar yetiştirmeğe çalışacaktır." (Sa: 102)

Mümtaz SOYSAL

"...felsefi düşüncenin yaygınlaşması, aslında iyi felsefe bilmekten ya da filozof olmaktan önce satış bilmeyi gerektiriyor. Belki de ikisini birden gerektiriyor. Ama satış bilmek bugün öylesine teknikleşmiş ve uzmanlaşmış bir konu ki, onu öğretirken, asıl satılacak şeyi öğretmeyi ihmal etmeniz de mümkün. Bir kimseye yığınları felsefi düşünceye getirebilme görevi verdiğinizde, o kimse bu görevi yerine getirebilmek için, teknik bakımdan —satış uzmanlığı bakımından— son derece iyi yetişmiş olabilir, ama o iyi yetişmesi sırasında, kendisine asıl satacağı şeyi öğretmemiş bulunabilirsiniz. Ya da tersi olur: satacağı şeyi çok iyi bilir, ama satış tekniğini hiç bilmiyordur ve hiç satamaz. Onun için bu gibi durumlarda, zannediyorum, bir tercihle karşı karşıyayız: ya satış çok iyi bilen ama satacağı şeyi pek iyi bilmeyen insan tipini, ya da satacağı şeyi çok iyi bilen ama satışını bilmeyen insan tipini tercih etmek. Aslında çok kritik bir tercih bu. Çünkü ikincisini seçtiğiniz zaman, hiçbirşey satamıyorsunuz. Satışını bilmeyen bir felsefe öğreticisi, birdenbire hiçbirşey satamayan insan durumuna geliyor. Çünkü dediğim kavramlar, son derece önemli kavramlar; düğmeye basılarak ya da sepete atılarak, onun yığınlarla ilişkisi birdenbire kesiliveriyor. Onun için bu konuda tercih, bana biraz birinci yönde yapılması gereken bir tercih olarak gözüküyor. Yani bu işin satışını bilenlere biraz felsefe öğretmek yetiştirmek ve ondan sonra onlarla asıl felsefe öğretenler arasında bir yakın ilişki kurabilmek." (Sa: 144/145)

Doç. Dr. Şahin YENİŞEHİRLİOĞLU (*)

FELSEFE EĞİTİMİNDE SORUNLAR

Ülkemizdeki felsefe eğitimiyle ilgili düşüncelerim ve görüşlerim şunlar: Bu sorunu iki ayrı düzeyde ele almak gerekir; Orta Öğretim ve Yüksek Öğretimde.

Ben, daha çok, kendi ilgi alanım ve çalışma çevrem olan Yüksek Öğretim'den söz etmek istiyorum.

Yüksek Öğretim'de felsefe eğitimi, bugünkü yönetmelikler çerçevesinde üç ayrı derecede yapılmaktadır: Sırasıyla, hepimizin bildiği Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora derecelerinde. Bu derecelerdeki eğitimin her biri ayrı ayrı sorunlar da doğurmaktadır. Ben, bunlara kısaca değineceğim.

Lisans düzeyinde: İlk önce, işin, yine hemen hemen tümümüzün bilincinde olduğumuz bir yanıyla başlayayım açıklamalarıma. Yüksek Öğretim'e ne yazık ki hâlâ Merkezi Sistem'le öğrenci alınmakta ve tutturdukları puanlara göre, altını çizerek söylüyorum, yaptıkları dal sıralaması da göz önünde bulundurularak yerleştirilmektedir. Bu, tüm eğitim sistemimizin en büyük, en yıkıcı, en sakıncalı, en yanlış yanıdır. Çünkü, birçok öğrenci özellikle toplum bilimlerini ve bu arada felsefeyi en son tercihleri yaptıkları halde, düşük puan aldıkları için bu alana kaydırılmaktadırlar. Yani, öğrenci sevmediği inandığı, kabul etmediği ve ondan hiç bir şey beklemediği halde, zorla bir lisans diploması sahibi olmak, yedek subaylık hakkını kazanmak (erkekler için gerekli) ya da aç kalmamak için bir lise öğretmenliği kapmak amacıyla yine de toplum bilim, edebiyat fakültelerinin koridorlarını doldurup taşırmaktadırlar. Lisans'ta karşılaştığınız öğrenci düzeyi ve psikolojisi az çok budur. Bir de, buna onların zekâ ve kültür seviyelerini de eklerseniz sorunun hangi boyutlarda olduğunu kolayca görürsünüz. Üstelik, onların düşük ya da orta gelirli aile çocukları olduklarını da hesaba katarsak, durum daha da vahimleşir. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta var: Yanlış anlaşılmasın, düşük ve orta gelirli ailelerin çocukları toplum-bilim ve felsefe okumasın demiyorum, bu alanlar toplumumuzda, özellikle felsefe kişiye iyi gelir sağlamaz. Öğretmen maaşını bugün hepimiz biliyoruz. Evet öğretmenlik bir kutsal meslek ve idealist anlayış gerektiriyor, bunda hiç kuşku yok ama, gene de alacağınız maaşla bu koşullarda ekonomik geçiminizi sağlamanız olanaksızdır, eğer yan geliriniz yoksa.

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Sistematik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı Başkanı.

Üstelik, lisede, öğrenci, felsefeye biraz önce saydığım nedenlerden dolayı kuşkuyla bakar ve ilgi duymaz. İşte bu öğrenciyle, bu zihniyetle, bu ekonomik yapıyla, bu inançsızlık ve ilgisizlikle, ilk derse girdiğinizde, yüzyüze gelirsiniz.

Şimdi, ilk elde sorun psikolojiktir. Bu öğrenci kitlesini, —kitle diyorum, çünkü öğrenci sayısı derslerde kitle durumuna dönüştü,— vereceğiniz derslerin, konferanslar dizisinin, kendi kişiliğinizin, filozofların adlarının ve sistemlerinin yaratacağı korku ve pişmanlığın atmosferine alıştırmalısınız. Üniversite'ye gelen öğrenci, daha geldiği kurumun adının ne anlam ifade ettiğini bilmiyor ve merak etmiyor bile. Ona, bu anlamı, yani Üniversite adının evreni ve evreni açıklayan herbir bilim branşının geçirdiği aşamaları anlatan, öğreten, insan ve toplum verileri de buna katılarak, insanı gerçekten insan yapan, bilinçlendiren, içinde doğup büyüdüğü sonra ölüp gideceği bu mekân ve zamanla, yani, Evren ve Dünya ile ilgisini kuran, bu ilgiyi açıklayan, çözümleyen, ona kendisini, kendi varlığını tanıtan, en sonunda da görelî bir yargıya ulaşmasını sağlayan bir yer olduğunu göstermek, ve bundan da kıvanç duymasını sağlamak gerekmektedir. Çünkü Üniversite, bir kıvanç yeridir. Toplumun, İnsanın, Devlet'in en yüksek, en önemli, en evrensel kurumudur. Bu nedenle, bir kıvançtır. Çünkü, gençlik, adı üzerinde gençlik, burada yetişmekte, Devlet'in daha ilerdeki tüm kadroları burada filizlenip oluşmaktadır. Kötü bir eğitim, kötü bir Üniversite kötü kadrolu bir Devlet demektir. Bu nokta hayati, can alıcı bir noktadır. Bu nedenle, Üniversite'yi eller üstünde tutmak, ona gereken değeri vermek, eğitimin en iyi koşullarda gerçekleştirilmesini istemek hocasından öğrencisine kadar, Devlet'inden Bakanına kadar hepimizin en yüce, en yiğit, en namuslu ve en fedakâr dileğimiz, özlemimiz ve en önemlisi de görevimizdir. Bunu hep birlikte başarmalıyız. Bunun bir başka yolu yoktur. Çağdaşlık ancak ve ancak, —bunu mutlulukla vurguluyorum— Üniversite'den geçer. Bu, böyledir. Ama, acaba, bugün ülkemizde durum nedir?... Bu soru üzerinde ulusça düşünmek gerekmektedir.

Demek ki size, en başta, birazcık, psikolojik ve tanımsal çerçeveyi çizmeye çalıştım. Şimdi eğitime gelelim.

Felsefe eğitiminde karşılaştığımız güçlükler şunlardır: Gerek Batı felsefesi olsun, gerek Antik felsefe ve gerekse İslâm felsefesi olsun, birincil koşul, en az bir yabancı dil bilmek gerekir. Biz, bundan vazgeçtik, öğrenci daha ana dilimiz olan Türkçemizi bile doğru dürtüst bilmiyor ve anlamıyor. Size, yazılı kağıtlardan birkaç örnek göstersem şaşırıp kalırsınız, belki de çok geçirirsiniz. Gerçi hepimiz çok geçiriyoruz ya. Demek ki, özetleyerek söylüyorum, bir Türkçe sorunu var. Üstelik, ilk sınıfta, Türkçe Kompozisyon ders vardır, bu ders zorunludur. Buna rağmen, bu sorun öğrenci mezun oluncaya kadar sürüp gidiyor. İkincisi, öğrenci hiç yabancı dil bilmiyor. Üstelik, bir klâsik ve bir modern dil de zorunlu dersler arasında.

Lise seviyesinde aldığı genel kültür ve felsefe kültürü hemen hemen hiç yok denecek çapta olduğundan, zaten dersleri oldukça ağır olan felsefe alanının konferanslarını takip etmeye yetmiyor bir öğrenci için. Ayrıca, çeşitli felsefe sistemlerini öğrendiklerinden, bunları karşılaştırıp tartışmaya sunmaya olanak veren seminerlerin de yapılması gerekir. Elimizden geldiğince —bazı hocalar— yapmaya çalışıyoruz ama, bunun için de hem öğrenci sayısının az olması gerekir, hem de onların yeteri bilgileri ve istekleri gerekir. Çünkü, seminerlerde belli bir ko-

nuyu hazırlayıp, onun üzerinde karşılıklı tartışmayı, güzel konuşmayı ve düşünmeyi öngörmekteyiz. Zira, bugün ülkemizin en önemli sorunlarından biri de kendini güzel ifade etme ve bir olgu üzerinde güzel düşünmedir. Felsefe, güzel düşünmeyi, güzelini bırakalım düşünmeyi ve düşünce üretip onu ifade etmeyi, yani, yazılı ve sözlü olarak dile getirmeyi de amaçları arasında sayar. Hattâ felsefenin en belli başlı amaçlarından biri de budur. Bu da, belli bir kültür, bilim, dil, düşün ve zekâ birikimi gerektirir. Oysa, kusura bakmasınlar, bana kızmasınlar, ve bu eksik yanlarını gidersinler, sevgili ve değerli öğrencilerimizin pek azında bunların bazıları vardır. Ne denli doğru söylediğimi onlar çok iyi bilirler ve beni takdir ederler. Aman dikkat, onları suçlamıyorum, yalnızca onlarla, orta eğitimi birazcık ortaklaşa suçluyorum. Çünkü, bir felsefe metnini ana dilimizden bile okuyup anlamak, çözümlemek oldukça zordur. Bir de biraz önce saydığım nedenlerden dolayı, iş içinden çıkılmaz hale geliyor, öyle değil mi? Bu soruyu tüm yetkililere ve hepimize —açıkça— soruyorum. Demek ki, sonuçta, öğrencinin genel durumu, seviyesi ve sınıfların kalabalık olması bir başka engel ve sorun.

Çare ve önerim: Başta felsefe ve diğer toplum bilimlere merkezi sistem dışında, özel sınavla, ya da merkezi sistemle çok yüksek Türkçe ve Fen-Sosyal puanla öğrenci alınsın. Az sayıda öğrenciyle eğitim yapılınsın. Hoca ve araştırma görevlilerinin sayısı arttırılınsın. Yoksa, az sayıda öğrenciyle eğitim yapmak olanaksızdır.

Öğrenciler yabancı dil bilmedikleri için, Türkçe kaynaklar, ya çeviri ve derlemeler ya da hocaların kitaplarını malzeme olarak kullanırlar. Öğrenciye birden fazla kitap ve kaynak göstermek birinci koşuldur. Bu tür kitapların basımını Üniversite çabuklaştırmalıdır. Çünkü, Üniversite'nin bastığı kitap daha ucuz olmaktadır.

Eğer konuyu bağlarsam, felsefe eğitimini ve sorunlarını bir bütün içinde var sayıyorum. O bütün de Üniversite ve oradaki eğitimidir. O bakımdan söze Üniversite ile başladım ve Üniversite ile bitiriyorum. Yalnız şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, öğrencilerin zihniyetleri ve genel kültür durumlarından dolayı bir lisans bitirme tezi bile yaptırabilmek başlı başına bir sorundur.

Teşekkür ederim değerli derginize bize böyle bir konuşma olanağı sağladığınız için.

GELECEKTE BİR FELSEFECİ

“Nasıl bir felsefe eğitimi gerekli?” sorusu, bir açıdan bizi, “nasıl bir felsefeci yetiştirilmelidir?” sorusuna, bu soru da, yanıtı daha dallı budaklı tartışmalara açık “nasıl bir insan yetiştirilmelidir?” sorununa götürüyor. Bir başka açıdan, bu soruyu kendine dert edinen kişi, felsefeden de neyi amaçladığını belirtmek zorunda. Destikçe anlıyoruz ki, felsefe eğitiminin nasıl yapılması gerektiği sorusuna yanıt arayanlar, insana, kültüre, tarihe, çağlarına bakışlarıyla ilgili kuramlarını, inançlarını ortaya koymalıdır.

Bu kısa yazıda ben, ne dayandığım kuramları açık kılabilme olanağına sahibim ne de daha önce yazmış olduğum (*Yeni Dergi*, Ocak, 1975) felsefe eğitimi-ne ilişkin, şimdilerde kimi yönlerini yetersiz bulduğum yazımla hesaplaşma durumundayım. Sorunu, bir yönüyle, kestirmeden, yeterince kavramsal irdelemelere girmeden, tartışmak istiyorum. “Felsefe eğitimiyle nasıl bir felsefeci yetiştirmeyi amaçlamalıyız?” Çıkış noktam bu soru. “Eğitim”, “felsefe” kavramlarının açık kılınmasına da, yerimin darlığından kalkışmayacağım. Okurun bu kavramlardan neyi anladığımı, ileri süreceğim düşüncelerden çıkaracağımı umuyorum.

Bir önemli nokta daha: Felsefeci yetiştirmeye çalışan biriyim, meslek olarak. Bu yazıda ileri süreceklerim, “ideal” bir “tip”in özellikleri olacak. Uygulamada bin bir türlü güçlükler içindeyim; bu güçlüklerin bir bölümü, benim kişisel yetersizliğimden; bir bölümü de beni aşan, tarihsel, toplumsal, kurumsal zorluklardan, sorunlardan kaynaklanıyor. İlk zorluğu yenmeye elimden geldiğince çalışmaktayım; öğrenciyi eğitirken, sürekli olarak kendimi de eğitmeye çalışıyorum; beceremediğim yerlerde, bu sorun beni aşıyor deyip, yan çizme durumunda olmaya da çalışıyorum; toplum bizi etkilerken, biz de toplumu etkileyebiliriz, bunun farkındayım.

Ayrıca, eğitim konuları üstüne yeterince bilgi donanımına sahip olmadığımı da söylemeliyim. Yalnız, aşağı yukarı onbeş yıldır, on yaşındaki ilkokul öğrencisinden, elli yaşındaki doktora öğrencisini de içine alan çok sayıda öğrencilerim oldu. Onlarla, müzik ve beden eğitimi dışında, değişik konularda, her düzeyde dersler yaptım. İşte, özlediğim felsefeciyi ararken ileri süreceğim düşüncelerde, dayanağım, büyük ölçüde yaşayışım, deneylerimden, görgülerimden kaynaklanıyor.

Özlenen felsefeci, Türkiye’de, Türk Kültürü içinde gelişecek. Kendi kültürünü tanıırken, dünyadaki yerini, diğer kültürler arasındaki konumunu yorumlamaya çalışacak.

Söyleyivereyim hemen, amaçladığım felsefeciyi:

Kendisine verilenleri ayıklayarak, kendini önyargıların zincirini kıra kıra oluşturabilme gücüne sahip; eleştiren ve eleştiriyeye açık; yanlışlarından öğrenen; kafaca özerk; yaşaması ve düşüncesiyle ilgili sorunlarla başedebilme yürekliliğini taşıyan; bağımsız, bu bağımsızlığını diğer düşünürlerin bağımsızlıklarına gösterdiği saygıyla oluşturan; kendinden, kültüründen sorumlu; içinde bulunduğu kültürü, onu oluşturan koşullarıyla, tarihiyle, anlayıp yorumlayarak, olumlu gördüğü yönde değiştirmeye çabalayan; bu çabanın heyecanını ve kahrını sürekli yaşayan, onurlu bir insan...

Yukarıda niteliklerini belirtmeye çalıştığım felsefecinin, felsefeci olarak, belli görüşleri olacak. Bakış açısı olacak. Bu bakış açısını, sürekli diri tuttuğu, bilemediği sezgileriyle besleyecek.

Görüşlerini, savlarını mızımlanmadan ileri sürebilecek; yanlışlarından korkmayacak; yanlışlarını düzeltere öğrenme duyarlılığını taşıyacak. Ele aldığı sorun üstüne ileri sürdüğü görüşlerin, başka türlü ileri sürülebileceklerinin de farkında olacak; o nedenle, başka görüşleri, tarihten, çağdaş felsefeden elinden geldiğince, olanca genişliğiyle öğrenecek. Görüşlerini tarihe, çağındaki başka görüşlere bağlayabilecek; başka alanlarla ilintisini göz önüne alabilecek.

Görüşlerinin derinlik kazanması için, gerekçelerini, dayanaklarını araştırabilecek; görüşlerini yargılamaya hazır olacak; savlarının hesabını verebilecek; tartışabilecek; üstünde kafa patlattığını gösterebilecek. Nerede sezgilerinin, nerede mantıksal çözümlemelerinin ne ölçüde işe karıştığını farkında olmaya çalışacak. Mantık açısından, sözlerinin açıklığına, tutarlılığına, sonuçlarına dikkat edecek.

Savlarının düşünsel açıdan yüksekliğini savunabilmek için, bağlanacak onlara; düşünsel bir heyecan ve sorumluluk duygusu içinde titiz olacak.

Düşüncesiyle yaşayışı, kişiliği arasındaki sıkı bağı görebilecek; düşüncelerinin arkasındaki toplumsal tabanı, yaşamasından gelen somut kaygıları unutmayacak.

Anlayarak eleştirecek, kendini, başkalarını; anlamsız ağız dalaşlarına, kişisel tartışmalara girmeyecek; sabırlı; kendinden, sağlıklı bir biçimde, eleştirilerle de karşılaşacak ölçüde emin olacak.

"Ben bu savı ileri sürüyorum da ne oluyor?", "Bu tartışmayla, neyi, neden, nasıl, oluşturuyorum", sorularını soracak boyuna.

Belli bir ustanın yanında, belli bir felsefi topluluk içinde, belli bir görüşle tartışma olabilir. Kendine verilenleri süzgecinden geçirip, didikleyerek, içinde yer aldığı kavramsal çerçeveleri irdeleyecek. Aşmaya çalışacak. Bu çerçevelerinin tek çareye dayanabileceğini, başka felsefe arayışlarının da bulunabileceğini düşünecek. Sorularına, yaşayışına, kişiliğine en uygun olanını arayacak. Çokluğun, bir arada, bağlanma, değişik felsefe görüşlerinin oluşturduğu zenginliğin, kendi görüşlerini geliştirmede en uygun ortam olduğunu düşünecek.

Şimdi, benim yazdığını okuyorsa, benim düşündüklerimden başka türlü düşünebileceğini görüp, hem anlattıklarımın taşıdığı kaçınılmaz belirsizliklerden dolayı hem de başka nedenlerle bu yazıdaki görüşlerime karşı çıkabilecek.

Bu dediklerimin zorluklarını, özlenen felsefecinin nice çaba, kahır ve sabır sonunda elde edilebileceğini anlayacak. Kül yutmayacak ama ukala olmayacak. Saygılı olacak ama boyun eğmeyecek. Kazandığı düşünme kıvraklığından şımarmayacak. İnsanca zayıflıklarının giderek farkında ola ola onları gidermeye çalışacak. Çağımızın, kültürümüzün çoğu kez boş verdiği biri olacak: Bilge ve Filozof.

Soralım şimdi: Saydığım özellikleri taşıyan felsefeciyi yetiştirmek nasıl olanaklıdır? Her yetişen felsefeciden kaç bu niteliklere sahip olabilir?

Son sorudan başlayayım: Öngördüğüm felsefeci çok zor yetişecektir; bir takım olağan üstü koşulların bir araya gelmesi sonucu oluşabilecektir, böyle bir felsefeci. İlk sorunun yanıtı da burada önemli oluyor: Bu çok seyrek rastlanan ideal tipin, belli ölçüde fire verse bile, olanaklı olabilmesi için, önce böyle bir felsefeciyi gözönüne almamız, onu amaçlamamız, onun yetişmesi, aranması, oluşturulması için kendimizi önceden hazırlamamız gerekiyor. Böyle bir felsefeci savunulmalı; yeni yetişenlere anlatılmalı; ona duyulan özlem yaygınlaştırılmalıdır.

Felsefeci yetiştirenler, gönüllerindeki felsefeciyi öne sürmeli, tartışmaya hazırlanmalıdır. En azından bu çaba bile, bu koşullarda, olumlu bir atılım olacaktır.

Ahmet İNAM

BİR ÖZELEŞTİRİ

Aşağıdaki yazım, mantık eğitimi konusunda kendime yönelttiğim bir özeleştirmedir. Kimse üstüne alınmasın.

MAN-MAN-MAN/TİK-TİK-ÇI

Dersteyim. Tahtayı mantık formülleriyle doldurmuşum. Arkamı dönüyorum. Bütün öğrenciler gitmiş. Ön sırada sevgilinin bez bebeği: "Küçük asker, küçük asker ne yapıyorsun bana göster". Tüfeğimi alıyorum. Formülleri yazıyorum. Türkiyemi kurtarıyorum.

BİR SEMİNERİN GÜNCELLİĞİ

Dokuz yıl kadar önce, 6-7 Mart 1975 tarihlerinde Türkiye Felsefe Kurumunun girişimleriyle "Türkiye'de Felsefe Eğitimi" konulu bir seminer yapılmıştı⁽¹⁾. Söz konusu seminer iki ana bölümde düşünülp planlanmıştı:

I. "Öğretim Kurumlarında Felsefe eğitimi". II. "Öğretim kurumları dışında Felsefe eğitimi".

I. ana bölümde ilk ve orta öğretim ile yüksek öğretimde Felsefe bu alanda yapılanlar ortaya konarak tartışılmış ve gereklilikler dile getirilmişti. Benim gibi semineri anımsayanlar bugün hayatta olmayan Nusret Hızır hocanın Mantık dersleri ile Felsefe; Füsun (Altıok) Akatlı'nın Felsefe ve Ahlâk dersleri ilişkisini irdelediklerini; Şerif Mardin'in "Sosyal Bilim araştırmalarında Felsefe"; Adnan Onart'ın da "Felsefe öğretimi yapan üniversitelerde Felsefe" konuları üzerinde durduklarını bilirler.

Seminerin II. ana bölümü de aynı biçimde sürdürülmüş, oluşturulan tartışma gurupları kişisel bildirimleri ayrıntılı olarak tartışmıştı. Ancak, ülkemizde öğretim kurumları dışında Felsefe eğitimi yok denecek kadar az —belki de hiç yok— olduğundan bu bölümde daha çok olması istenenler ve gereklilikler yer almıştı. Örneğin Mümtaz Soysal "Radyo-Televizyon ve Basın aracılığı ile Kamuyu oluşturulmasında Felsefe"nin; Yekta Güngör Özden "Adaletin gerçekleşmesinde sorumluluk taşıyanların eğitiminde Felsefe"nin rolünün ne olabileceği üzerinde durmuşlardı.

"Geçmişte kalmış tatlı bir anı" olarak mı anımsıyorum bu semineri? Hayır. Bir olayın hem geçmişte kalması hem de "tatlı bir anı" olması için o zaman bulunduğu yer ile şimdi bulunduğumuz yer arasında "olumlu" değişmelerin olması gerekir. Yani seminerden çıkan sonuçların hiç olmazsa bir kısmının genel eğitim politikasına yansımış olması. Özel olarak da Felsefe eğitiminin ne tür bir eğitim olduğu üzerinde kafa yorulmuş olması gerekir. Okuyunuz seminer notlarını. Görceksiniz ki o gün söylenenler en azından aynı biçimiyle bugün de geçerlidir⁽²⁾. Bugün ülkemizde yapılan, özellikle toplumsal, beşerî ve Felsefe alanlarındaki "bilimsel" toplantıların, bu toplantılardaki önerilerin ve kararların ciddiye alınıp çeşitli politikalara yansıdığı ve uygulamaya yönelik işler yapıldığı görülüyor müdür?

Bir toplumda çeşitli bilgi alanlarından nasıl yararlanılacağı bilinmiyor ve görülmüyorsa, yani o alanın "gerçek" değeri —gerek o toplumun insanı için neler yapabileceği, gerekse diğer bilgi alanları içindeki yeri— bilinmiyorsa, ama sisler ardında belli belirsiz bir şeyler seziliyor ve "önem verilmesinin gerekli olduğuna" dair bir fikir ya da bir inanç geliyorsa o bilgi alanı bir tür moral değer olur.

Bu bilgi alanı Felsefe olunca işler daha da karışıyor. Çünkü çevremize baktığımızda herkesin Felsefe "bildiğini" görmüyor muyuz?

Buna bağlı olarak toplumumuza ilişkin bir olgu şöyle dile getirilebilir: Özellikle 1950lerden sonra eğitim tarihimizde yer almış olaylara dikkat edersek bu olayların eğitim bakımından "tarihsel" bir değer taşımadıkları, sadece kronoloji oluşturduklarını söylenebilir (?). Bir de sorunların güncelliklerini hep korudukları.

Hangi alanda olursa olsun güncel toplumsal sorunların çözümü **ilkin** önerilen çözümleri toplumun geleceği bakımından değerlendirebilen "bakış"ları gerekli kılar. Portrenin **altında** yer almış bir nota göreerek zurnayı bir kap suçun **içine** sokup çalmaya devam edersek⁽³⁾ başta eğitim sorunlarımız olmak üzere hiç bir toplumsal sorunumuzu çözemeyiz.

(1) "Felsefe Kurumu Seminerleri, 1. Günümüzün sorunları, 2. Türkiye'de Felsefe Eğitimi, 3. Türkiye'de Tarih Eğitimi", Ankara 1977, ss. 50-230.

(2) Örneğin Nusret Hızır hoca "Modern Mantık" ile okutulan felsefe dersleri arasında işlevsel bir ilişkinin nasıl kurulabileceği sorusunu tartışmaya açmıştı. Yekta Güngör ise Faruk Erem'in "Bir ceza Avukatının Anıları"nın anımsatırcasına "Modern Hukuku bütün özellikleri ve gerekleriyle kavramak, yeterince, başarılı biçimde uygulamak için yasaların kurallarını bilmek yetmez. Bu kuralları yasalastıran görüşleri, bu kuralları yaratan ruhu, nedenleri, kaynakları bilmek gerekir" (s. 203) diyordu.